of two longitudinally compressed parts. The bricks measured: 27.5 x 15 x 5.5 cm; ? x 13.5 x ? cm; ? x 13.5 x 5.5 cm; 27 x ? x 8 cm; and ? x 13.5 x 6.5 cm. They were bound with a whitish lime mortar with a medium-coarse gravel aggregate. The structure is thought to have been built no later than the first half of the 18th century.

Monika Žėkaitė

Tyrimai Arsenalo gatvėje 1 Vilniuje

Vilniaus mieste, šalia pastato, esančio Arsenalo g. 1, jo ŠV fasado pusėje, 2022 m. buvo vykdyti archeologiniai tyrimai, kurių metu tirta 188,7 m ilgio, iki 0,9–1,4 m gylio ir 1,2–2 m pločio tranšėja – iš viso 266 m^2 plotas. Teritorija, kurioje buvo vykdomi tyrimai, pradėjo formuotis XIII–XIV a. kaip Vilniaus Žemutinės pilies dalis. Arsenalo g. 1 pastatas pastatytas XIV a. II pusėje, rekonstruotas XVI a. Po 1831 m. sukilimo aikštėje prieš Naująjį arsenalą buvo suformuoti gynybiniai įtvirtinimai iš žemių ir griovių. XX a. II pusėje pastatas rekonstruotas pritaikant muziejui. Archeologiniai tyrimai aplinkinėje teritorijoje vykdomi nuo XX a. vidurio, bet aktualiausi tyrinėjimai yra šalia Arsenalo g. 1 pastato ŠV fasado. Čia 1963 m. R. Legaitės tyrimų metu užfiksuotas 7,9 m storio kultūrinis sluoksnis. Jo apatiniuose horizontuose aptikta medinio užstatymo liekanų, keramikos, metalinių dirbinių, amatininkų gamybinių atliekų (*LIIR*, f. 1, b. 175). 1985–1986 m. šalia tyrimus atliko G. Stankevičius ir G. Gendrėnas. 1985 m. nuo 4–5 m gylio rastas sluoksnis su XVII–XVIII a. keramika (*LIIR*, f. 1, b. 1246). Atliekant žvalgymus fiksuoti XX a. sluoksniai su XVIII–XIX a. radiniais, atidengti mūrų fragmentai (16 vienetų) (*LIIR*, f. 1, b. 1419). Artimiausiai kastoje tranšėjoje nuo 1,75–2 m rastas juodos žemės sluoksnis su XVI–XVIII a. radiniais (*LIIR*, f. 1, b. 1247). S. Sarcevičius 1994 m. atliko žvalgymus Arsenalo gatvėje, fiksavo kelis mūro fragmentus, rado Antrojo pasaulinio karo karių palaikus (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 166–169). 1994 ir 1996 m. vykdyti bokšto atkasimo darbai. Jų metu rasti XVIII–XX a. grindinio fragmentai, sluoksniai su XVII–XVIII a. radiniais (*LIIR*, f. 1, b. 2629). 2022 m. J. Račas T. Kosciuškos gatvėje artimiausiai 2022 m. tyrimų vietai tyrė 2 3x3 m dydžio šurfus (4 ir 8). Šurfuose nuo 2,45–2,5 m gylio rasta XVII–XVIII a. radinių.

2022 m. tyrimų metu fiksuoti daugiausia piltiniai, perkasti sluoksniai, kurie teritorijoje buvo suformuoti XIX–XX a. skirtingų paskirčių žemės judinimo darbų metu: carinės tvirtovės egzistavimo laikotarpiu, įrengiant naujus takus ar tvarkant teritoriją, anksčiau atliekant archeologinius tyrimus, tvarkant pastatus, tiesiant komunikacijas ir tvarkant aikštelę šalia muziejaus ir t. t. Tyrimų metu iki projektinio 0,9–1,3 m gylio rastuose sluoksniuose kartu su XVII–XX a. radiniais aptikta daug nevertingų XIX–XX a. radinių. Tik pastato PV pusėje, po XX a. sluoksniais, 1,5 m ilgio atkarpoje 1,2 m gylyje, fiksuotas iki 15 cm storio juodų žemių su organika durpingas sluoksnis. Jis tirtas iki projektinio 1,3–1,35 m gylio. Jame rasti keli viniukai, glazūra dengtos (gelsva, žalsva, tamsiai ruda) ir neglazūruotos keramikos šukės su horizontalių linijų ornamentais, žaliai glazūruoto koklio šukė, vienas baltos masės keraminio bokalo (?) fragmentas, puoštas augaliniu ornamentu ir mėlyna glazūra (XVII–XVIII a.). Radiniai yra XVI–XVIII a. Šio sluoksnio paviršiuje atidengta akmenų ir plytų duženų buvusio žemės paviršiaus danga – grindinys G2. Paviršius suplūktas, vietomis su kalkiniu skiediniu.

1 pav. Grindinio G1 ir pamatų M3 fragmentai iš R. M. Žėkaitės nuotr.

Fig. 1. Fragments of the pavement G1 and foundation M3, viewed from the E.

2 pav. Pamatai M1 ir M2 iš PR. M. Žėkaitės nuotr.

Fig. 2. Foundations M1 and M2, viewed from the SE.

Danga G2 galbūt siejama su įvairaus pobūdžio teritorijos formavimo ir pertvarkymo darbais, vykusiais XVIII a. pabaigoje–XIX a.

Tyrimų metu fiksuotos dar kelios XIX–XX a. struktūros. Grindinys G1 (1 pav.) – neskaldytų lauko riedulių XIX a. pradžios buvusios Arsenalo (Ceikhauzo) gatvės grindinio fragmentas (H_{abs} 90,50–90,66 m). Struktūra M3 – XX a. 4 dešimtmečio betoninis inžinerinės paskirties statinio pamatas (H_{abs} 91,28–91,53m). Galbūt tai vienas iš prie Naujojo arsenalo Š dalies 1938 m. plane rodomų dviejų nedidelių statinių. Struktūros M1 ir M2 (2 pav.) – vieno XX a. I pusėje buvusio statinio poliniai pamatai ar pagrindai (H_{abs} 91,37–91,43 m). Jų aptikimo vieta patenka į kiemo teritoriją tarp H raidės plano pastato ir Naujojo arsenalo,

šalia vieno iš pristatytų Naujojo arsenalo nedidelių priestatų. Minėtos struktūros paliktos *in situ* jų radimo vietoje. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimu grindinys G1 yra laikomas teritorijos vertingąja savybe.

Tyrimų metu rasta 283 vienetai XVI–XX a. radinių (3 pav.). Tai keraminių indų šukių (su glazūra ir be jos, kai kurios ornamentuotos horizontaliomis linijomis), koklių, čerpių fragmentų, butelių, bokalo duženų, šaudmenų dalių (tūtelių, kulkų (tarp jų ir muškietos)), aprangos detalių (kokarda, sagos, sagtelės, diržo sagtys ir kitų), 2 žetonų fragmentai (Pirmasis pasaulinis karas) ar buities įrankių ir kitų. Taip pat rasta švininių plombų ir monetų (Pavlo I, Aleksandro I, Nikolajaus II kapeikų, Augusto III, Jono Kazimiero šilingų ir kitokių, kurios siekia XVII a. II pusę–XX a), švino lydinių, šlako.

3 pav. Tyrimų metu rasti radiniai: 1 – Rusijos Pavlo I 1797 m. 2 kapeikos; 2 – Napoleono imperatoriškosios gvardijos uniforminė saga; 3 – kario žetono fragmentas; 4 – kokarda (XIX a. II pusė–XX a. pradžia); 5, 6 – žaliai glazūruotų koklių fragmentai. G. Pilkauskaitės nuotr.

Fig. 3. Finds recovered during the excavation: 1 – 2-kopek coin depicting Pavel I of Russia, 1797; 2 – button from the uniform of Napoleon's Imperial Guard ; 3 – soldier's token fragment; 4 – cockade (second half of the 19th–start of the 20th century); 5, 6 – green-glazed stove tile fragments.

Excavation at 1 Arsenalo Street, Vilnius

In 2022, an excavation was conducted along the NW façade of the building at 1 Arsenalo St. in Vilnius, covering an area of 266 m^2. The excavation revealed redeposited fills dating to the 19th–20th centuries, with 17th- and 20th-century finds. On the SW side of the building, a layer of black soil with organic matter, up to 15 cm thick, was recorded at a depth of 1.2 m to 1.3–1.35 m. It yielded several nails, pottery sherds, a shard of a green-glazed stove tile, and one fragment of a white ceramic tankard (?). These finds date back to the 16th–18th centuries. Above, a pavement comprised of stone and brick rubble – designated G2 – was discovered, and was dated to the end of the 18th to the 19th century.

Other structures were dated to the 19th–20th centuries. G1 (Fig. 1) is a fragment of the Arsenalo Street pavement from the beginning of the 19th century (H_{abs} = 90.50–90.66 m); structure M3 is a concrete foundation of a civil engineering structure dating from the 1930s (H_{abs} = 91.28–91.53 m); and structures M1 and M2 (Fig. 2) are the pile foundations of a structure dating to the first half of the 20th century (H_{abs} = 91.37–91.43 m). The excavations yielded finds from the 16th to the 20th centuries (Fig. 3): sherds of ceramic vessels; stove tile and roof tile fragments; fragments of ammunition; items of clothing; fragments of two First World War tokens; fragments of household implements; lead seals and alloys; coins; and slag.